

Dr. sc. Davorin Pichler¹

ODŠTETNA ODGOVORNOST TEMELJEM OBRADBE BIOMETRIJSKIH PODATAKA PUTEM VIDEONADZORA STAMBENIH ZGRADA PROTIVNO ODREDBAMA ZAKONA O PROVEDBI OPĆE UREDBE O ZAŠTITI PODATAKA

Prethodno priopćenje / Preliminary communication

UDK / UDC: 347.426.6

DOI: 10.51650/ezrvs.18.1-2.6

Primljeno / Received: 08/02/2024

Prihvaćeno / Accepted: 17/04/2024

Posebnu skupinu osobnih podataka predstavljaju biometrijski podaci. Zaštitu ovih podataka, u Republici Hrvatskoj, pružaju Opća uredba o zaštiti podataka i Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka. Pravo na vlastiti lik manifestira se kroz biometrijske podatke određene osobe, a predstavlja zasebno pravo osobnosti. Pravo na vlastiti lik može biti povrijeđeno neovlaštenim korištenjem biometrijskih podataka oštećenika, odnosno, u današnje vrijeme, učestalom obradom osobnih podataka putem videonadzora. Rad analizira odgovornost za štetu koja nastaje temeljem obrade biometrijskih podataka, putem videonadzora stambenih zgrada, u privatne svrhe, a suprotno odredbama Opće uredbe o zaštiti podataka i Zakona o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka. Rad istražuje pretpostavke postojanja odgovornosti štetnika u postupku za naknadu štete zbog povrede prava osobnosti, kriterije kojima će se voditi sud prilikom određivanja visine naknade štete koja je za oštećenoga nastupila uslijed neovlaštenog prikupljanja biometrijskih podataka putem videonadzora. Rad će pokušati dati smjernice za regulaciju ovih pitanja na način koji će zadovoljiti opće, političkopravne, ali i privatnopravne interese nositelja prava osobnosti.

Ključne riječi: šteta; prava osobnosti; biometrijski podaci; videonadzor; privatnost.

1. Uvod

Opća uredba o zaštiti podataka (Službeni list Europske unije L119; u daljnjem tekstu: OUZP) na snazi je od 25.05.2018. godine. Ova uredba, kao i Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka ("Narodne novine", br. 42/18.; u daljnjem tekstu: ZPOUZP), u Republici Hrvatskoj, reguliraju zaštitu pojedinca s obzirom na obradu osobnih podataka. Posebnu skupinu osobnih podataka predstavljaju "biometrijski podaci". Prema čl. 4. st. 1. tč. 14. OUZP-a "biometrijski

¹ Izvanredni profesor, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Pravni fakultet Osijek, S. Radića 13, 31 000 Osijek, Republika Hrvatska; e-mail: dpichler@pravos.hr

podaci" su osobni podaci dobiveni posebnom tehničkom obradom, u vezi s fizičkim i fiziološkim obilježjima ili obilježjima ponašanja pojedinca, a koja omogućuje ili potvrđuje jedinstvenu identifikaciju tog pojedinca, kao što su fotografije lica ili daktiloskopski podaci. Ovako određeni osobni podaci, u stvari, predstavljaju proširenu listu prava osobnosti koje u Republici Hrvatskoj uređuje Zakon o obveznim odnosima ("Narodne novine", 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22.; u daljnjem tekstu: ZOO).

Prava osobnosti (osobna prava, prava ličnosti) su subjektivna prava koja pravni poredak priznaje nekoj osobi u pogledu njezinih osobnih, neimovinskih dobara (Gavella, 2000, p. 13). Ukupnost osobnih neimovinskih dobara koja pripadaju nekoj osobi čine njezinu osobnost samom činjenicom njezinog postojanja kao pravnog subjekta (Klarić, Vedriš, 2006, p. 104). Tako čl. 19. ZOO-a pod pravima osobnosti podrazumijeva pravo na život, tjelesno i duševno zdravlje, ugled, čast, dostojanstvo, ime, privatnost osobnog i obiteljskog života, slobodu i dr. Postoje i različite klasifikacije prava osobnosti, no općenito možemo reći da bi pravo na vlastiti lik bilo zasebno pravo osobnosti koje ovlašćuje svoga nositelja da, po svojoj volji, odlučuje o objavljivanju, izlaganju i iskorištavanju svojega lika materijaliziranog u nekoj slici, fotografiji ili videozapisu, te da svakoga od toga isključi (Gavella, 2000, p. 252). U tom smislu, pravo na vlastiti lik se manifestira kroz biometrijske podatke određene osobe. Danas se na pravo na vlastiti lik gleda kao na podvrstu prava na privatnost (Gavella, 2000, p. 252). Pravo na vlastiti lik može biti povrijeđeno neovlaštenim korištenjem biometrijskih podataka oštećenika.

U današnje vrijeme posebno je učestala obrada osobnih podataka putem videonadzora. ZPOUZP u čl. 25. st. 1. definira videonadzor kao prikupljanje i obradu osobnih podataka koja obuhvaća stvaranje snimke koja čini ili je namijenjena biti dio sustava pohrane. Videonadzorom su često obuhvaćene prostorije, vanjske površine objekta, kao i unutarnji prostor u sredstvima javnog prometa. Predmet ovoga rada biti će obrada biometrijskih podataka putem videonadzora stambenih zgrada, u privatne svrhe. Svatko tko smatra da su uspostavom videonadzora u stambenim, odnosno poslovno-stambenim zgradama, korišteni njegovi biometrijski podaci na način suprotan odredbama OUZP-a i ZPOUZP-a može Agenciji za zaštitu osobnih podataka² podnijeti zahtjev za utvrđivanje povrede prava. O povredi prava Agencija odlučuje rješenjem koje predstavlja upravni akt.

Rješenje Agencije, kojim je utvrđeno postojanje povrede biometrijskih podataka pojedinca, predstavlja rješenje prejudicijnog (prethodnog) pitanja u eventualnom parničnom postupku za naknadu štete zbog povrede prava osobnosti. Za sada, u odnosu na ovakve povrede, sudovi u Republici Hrvatskoj nemaju posebno iskustvo niti je sudska praksa česta.

Zbog toga, u radu će se istražiti sve pretpostavke postojanja odgovornosti štetnika u postupku za naknadu štete zbog povrede prava osobnosti i kriterije kojima će se voditi sud prilikom određivanja visine naknade štete koja je za oštećenoga nastupila uslijed neovlaštenog prikupljanja osobnih podataka putem videonadzora. Pronalaženje najučinkovitijih rješenja otvorenih pitanja i ujednačavanje sudske prakse biti će izazov za pravnu teoriju i praksu. Zbog toga će se u radu pokušati dati smjernice za regulaciju ovih pitanja na način koji će zadovoljiti opće, političkopravne, ali i privatnopravne interese nositelja prava osobnosti.

² Čl. 4. st. 1. i 2. ZPOUZP-a i čl. 51. OUZP-a određuje da je Agencija za zaštitu osobnih podataka nadzorno tijelo odgovorno za praćenje primjene Opće uredbe o zaštiti podataka, kako bi se zaštitila temeljna prava i slobode pojedinaca u pogledu obrade i olakšao slobodan protok osobnih podataka unutar EU. U daljnjem tekstu Agencija.

2. Biometrijski podaci i prava osobnosti

Kao što je navedeno, biometrijski podaci su osobni podaci koji proizlaze iz tehničke obrade fizičkih i fizioloških obilježja pojedinca i koji omogućuju jedinstvenu identifikaciju tog pojedinca. Za potrebe ovoga rada važna nam je mogućnost utvrđenja identiteta osobe uz pomoć njene fotografije ili video snimka. Postavljena definicija biometrijskih podataka korespondira s pojmom prava na vlastiti lik kao osobnog neimovinskog dobra. U tom smislu, pravo na vlastiti lik jest pravo svake osobe da u vezi s očuvanjem njezine privatne sfere sama odlučuje da li će se i kako prikazati drugima (Gavella, 2006, p. 122). Pravo na vlastiti lik pravna teorija danas određuje kao podvrstu prava na privatnost čiju zaštitu jamči i ZOO.³ ⁴ Također, izvor prava na vlastiti lik, u Republici Hrvatskoj, je i Ustav Republike Hrvatske ("Narodne novine", 56/90., 135/97., 08/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., 76/10., 85/10., 05/14.; u daljnjem tekstu: Ustav RH) koji svakom jamči sigurnost i tajnost osobnih podataka, te u čl. 37. st. 1.-3. određuje da se bez privole ispitanika, osobni podaci mogu prikupljati, obrađivati i koristiti samo uz uvjete određene zakonom i da je zabranjena uporaba osobnih podataka suprotna utvrđenoj svrsi njihovoga prikupljanja.⁵

Objekt prava na vlastiti lik je slika ili videozapis u kojem je materijaliziran lik osobe. U takvoj slici ili videozapisu su sjedinjeni podaci o nekoj osobi koji se odnose na njezin izgled tako da bi se osobu moglo prepoznati (Gavella, 2000, p. 254). S druge strane, sama slika ili videozapis jest stvar kako je određena Zakonom o vlasništvu i drugim stvarnim pravima ("Narodne novine", 91/96., 68/98., 137/99., 22/00., 73/00., 129/00., 114/01., 79/06., 141/06., 146/08., 38/09., 153/09., 143/12., 152/14., 81/15., 94/17.; u daljnjem tekstu: ZV).⁶ Subjekt prava na vlastiti lik je osoba čiji lik je materijaliziran u slici ili videozapisu. Za uporabu, umnožavanje, objavljivanje ili prikazivanje slike ili videozapisa potrebno je odobrenje osobe čiji lik je materijaliziran (Gavella, 2000, p. 256).

³ Čl. 19. st. 1. i 2. ZOO-a određuje da svaka fizička i pravna osoba ima pravo na zaštitu svojih prava osobnosti pod pretpostavkama utvrđenim zakonom. Pod pravima osobnosti u smislu ovoga Zakona razumijevaju se pravo na život, tjelesno i duševno zdravlje, ugled, čast, dostojanstvo, ime, privatnost osobnog i obiteljskog života, sloboda i dr.

⁴ ZOO je prihvatio objektivnu koncepciju pojma štete prema kojoj neimovinsku štetu čini povreda prava osobnosti. Objektivno poimanje pojma neimovinske štete plod je suvremenih tendencija u pravnoj teoriji i u usporednom odštetnom pravu. Od novijih kodifikacija, kod prihvaćanja objektivne koncepcije neimovinske štete, spominju se Obligacijski zakonik Republike Slovenije iz 2001. godine i Građanski zakonik Ruske Federacije iz 1994. godine. ZOO u čl. 1046. određuje štetu kao umanjene nečije imovine (obična šteta), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povredu prava osobnosti (neimovinska šteta). Budući da su prava osobnosti, u čl. 19. ZOO-a, samo primjerice navedena (otvorena lista), to će se i broj slučajeva u kojima će oštećenik moći zahtijevati naknadu neimovinske štete povećavati. Pri tome sud mora postupati odmjereno, jer neka od tih prava sadržajno mogu biti podvrsta nekog već uređenog prava osobnosti (Crnić, 2006, p. 22.-24.).

⁵ Također i čl. 8. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda podataka ("Narodne novine", Međunarodni ugovori, br. 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06., 2/10., 13/17.; u daljnjem tekstu: EKLJP) određuje da svatko ima pravo na poštivanje svog privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

⁶ Čl. 2. st. 2. ZV-a određuje da su stvari u smislu ovoga Zakona tjelesni dijelovi prirode, različiti od ljudi, koji služe ljudima za uporabu. Uzima se da su stvari i sve drugo što je zakonom s njima izjednačeno.

3. Videonadzor

Kao što je navedeno, u današnje vrijeme posebno je učestala obrada osobnih podataka putem videonadzora.⁷ ZPOUZP u čl. 26. st. 1. i 2. određuje da se obrada osobnih podataka putem videonadzora može provoditi samo u svrhu koja je nužna i opravdana za zaštitu osoba i imovine, ako ne prevladavaju interesi ispitanika koji su u suprotnosti s obradom podataka putem videonadzora. Videonadzorom mogu biti obuhvaćene prostorije, dijelovi prostorija, vanjska površina objekta, kao i unutarnji prostor u sredstvima javnog prometa, a čiji je nadzor nužan radi zaštite osoba i imovine.

Kao što je istaknuto, u ovom radu naglasak će biti na problematici vezanoj uz uspostavu videonadzora stambenih zgrada. Čl. 31. st. 1.-3. ZPOUZP-a određuje da je za uspostavu videonadzora u stambenim, odnosno poslovno-stambenim zgradama, potrebna suglasnost suvlasnika koji čine najmanje 2/3 suvlasničkih dijelova. Videonadzorom se može obuhvatiti samo pristup ulascima i izlascima iz stambenih zgrada te zajedničke prostorije u stambenim zgradama. Zabranjeno je korištenje videonadzora za praćenje radne učinkovitosti domara, spremačica i drugih osoba koje rade u stambenoj zgradi.

3.1. Uspostava videonadzora i upravljanje stvari u suvlasništvu

ZPOUZP predstavlja *lex specialis* u odnosu na ZV koji, kao opći propis, uređuje donošenje odluka o upravljanju suvlasničkom stvari. Temeljem ZV-a, uspostava videonadzora u stambenim, odnosno poslovno-stambenim, zgradama predstavljala bi posao izvanredne uprave stvarju u suvlasništvu. Naime, poslovi izvanredne uprave stvarju su oni koji se poduzimaju na ili u vezi sa stvari ako premašuju okvir redovnog održavanja, upotrebe i iskorištavanja stvari za njenu redovitu svrhu, ili se prema uobičajenom tijeku stvari ne može očekivati da bi bili u interesu svih suvlasnika, ili izazivaju naročito velike troškove (Gavella i suradnici, 2007, p. 694). ZV u čl. 41. st. 2. određuje da se u sumnji smatra da posao premašuje okvir redovitoga upravljanja. Dok o poduzimanju poslova redovite uprave stvari u suvlasništvu ZV u čl. 40. st. 1. određuje odlučivanje suvlasnika većinom glasova, za poduzimanje poslova izvanredne uprave stvari u suvlasništvu čl. 41. st. 1. ZV-a traži suglasnost svih suvlasnika. Pri tome se većina glasova ne računa po broju suvlasnika, nego po veličini suvlasničkih dijelova.^{8, 9}

⁷ Klasična identifikacija osoba vrši se putem fotografije. Kod računalnog, biometrijskog prepoznavanja lica, na temelju fotografije ili videosnimke može se izvršiti prepoznavanje lica po obilježjima koja ispunjavaju uvjete tražene za identifikaciju (položaj jagodičnih kostiju, oblik brade i dr.). Metoda 3D fotogrametrijske antropologije omogućuje da se iz snimaka dobivenih videokamerama (iz postojećih sustava videonadzora), uz pomoć odgovarajućeg softvera, izmjere pojedini dijelovi tijela osobe, te na osnovu tih mjera vrlo precizno razlikuje tu osobu od drugih. Suvremena video tehnologija omogućava i detektiranje osoba putem značajki njenog hoda. Temeljem snimki sigurnosnog video sustava, antropološko-geodetskim mjernim metodama može se identificirati snimljenu osobu. U današnjem razdoblju digitalnih tehnologija korištenje ponuđenih biometrijskih metoda mora odgovarati zakonom utvrđenim pretpostavkama (Radmilović, 2008.).

⁸ Pri tome čl. 40. st. 2. ZV-a određuje da se većina glasova ne računa po broju suvlasnika, nego po veličini suvlasničkih dijelova.

⁹ Ukoliko bi se kod odlučivanja o poslovima redovite uprave glasovi podijelili pola za, a pola protiv poduzimanja posla, a poduzimanje posla je nužno za održavanje stvari, svaki od suvlasnika je ovlašten od suda zahtijevati da odluči o poduzimanju tog posla. Tada će sudska odluka zamijeniti odluku većine. Kod odlučivanja o poslovima izvanredne uprave ne postoji mogućnost nadglasavanja, ni mogućnost da odluka suda zamijeni odluku suvlasnika. Ukoliko suvlasnik predloži posao, a ne dobije suglasnost za njegovo poduzimanje, on se s tim može pomiriti ili pokrenuti postupak za razvrgnuće suvlasništva (Gavella i suradnici, 2007).

Međutim, iznimku od pravila da o poduzimanju posla izvanredne uprave suvlasnici odlučuju suglasno može napraviti poseban propis ili sami suvlasnici. Suvlasnici mogu iznimku napraviti svojom odlukom o tome kako će odlučivati o nekoj vrsti poslova izvanredne uprave, međutim, takvo odlučivanje je također posao izvanredne uprave, pa je za njega potrebna suglasnost svih suvlasnika. S druge strane, posebnom odredbom zakon može omogućiti drukčije odlučivanje o nekom poslu izvanredne uprave (Gavella i suradnici, 2007, p. 694). U tom smislu, ovakvo stvarno-pravno uređenje ZPOUZP-a, koji za donošenje odluke o uspostavi videonadzora traži suglasnost suvlasnika koji čine najmanje 2/3 suvlasničkih dijelova nekretnine, predstavlja sretan kompromis između zaštite biometrijskih podataka, odnosno prava na privatnost pojedinca i zakonom proklamirane zaštite osoba i imovinskih prava suvlasnika nekretnine.

4. Zahtjev za utvrđivanje povrede prava

Čl. 34. st. 1. ZPOUZP-a određuje da svatko tko smatra da su uspostavom videonadzora u stambenim, odnosno poslovno-stambenim, zgradama korišteni njegovi biometrijski podaci na način suprotan odredbama OUZP-a i ZPOUZP-a, može Agenciji podnijeti zahtjev za utvrđivanje povrede prava.

O povredi prava Agencija odlučuje rješenjem koje predstavlja upravni akt. Rješenje Agencije, kojim je utvrđeno postojanje povrede biometrijskih podataka pojedinca, predstavlja rješenje prejudicijalnog (prethodnog) pitanja u eventualnom parničnom postupku za naknadu štete zbog povrede prava osobnosti. Ukoliko je Agencija rješenjem odlučila o uklanjanju videonadzora i brisanju zapisa nastalih snimanjem videonadzornom kamerom koji su prikupljeni bez postojanja suglasnosti suvlasnika koji čine najmanje 2/3 suvlasničkih dijelova nekretnine,¹⁰ takvo rješenje veže nadležni sud koji u eventualnom parničnom postupku odlučuje o naknadi neimovinske štete.^{11, 12}

¹⁰ Agencija izvršnim rješenjem nalaže izvršeniku uklanjanje videonadzorne kamere koja je postavljena bez potrebne prethodne suglasnosti 2/3 ostalih suvlasnika i brisanje svih zapisa nastalih snimanjem videonadzornom kamerom, a koji su prikupljeni bez postojanja pravne osnove. Također, Agencija ukoliko izvršenik ne postupi prema naloženom, izriče i novčanu kaznu koja služi kao mjera procesne prisile kojom se novčanim putem prisiljava izvršenika na postupanje iz dispozitiva rješenja. Agencija za zaštitu osobnih podataka, KLASA: UP/I-041-02/22-08/87, URBROJ: 567-12/14-23-09, od 20. veljače 2023.

¹¹ Treba istaknuti i da čl. 144. st. 1. i 3. Kaznenog zakona ("Narodne novine", 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21., 114/22., 114/23.; u daljnjem tekstu: KZ) poznaje kazneno djelo "Neovlaštenog slikovnog snimanja" koje počinu onaj tko drugoga, koji se nalazi u stanu ili prostoru posebno zaštićenom od pogleda, neovlašteno slikovno snimi ili takvu snimku uporabi ili učini dostupnom trećoj osobi i na taj način povrijedi njegovu privatnost. Ovo kazneno djelo progoni se po prijedlogu. Međutim, državno odvjetništvo odbacuje kaznene prijave u slučajevima kada je došlo do povrede prava na zaštitu osobnih podataka uspostavom videonadzora u stambenim, odnosno poslovno-stambenim, zgradama bez suglasnosti suvlasnika koji čine najmanje 2/3 suvlasničkih dijelova. Naime, državno odvjetništvo u takvim slučajevima smatra da se nisu ostvarila obilježja kaznenog djela neovlaštenog slikovnog snimanja iz citiranog čl. 144. st. 1. KZ-a, niti bilo kojeg drugog kaznenog djela za koje se progon poduzima po službenoj dužnosti. U obrazloženju rješenja o odbacivanju kaznene prijave, državno odvjetništvo ističe da je smisao citirane odredbe KZ-a da se neovlašteno slikovno snimanje mora odnositi na stambeni prostor ili prostor koji je posebno zaštićen od pogleda, te da to nije slučaj ako je videonadzor postavljen npr. u hodnik kroz zgradu kojim se koriste svi vlasnici stanova, kao i svaka treća osoba koja prolazi hodnikom. U takvim slučajevima, iako postoji povreda prava temeljem ZPOUZP-a, ne radi se o kaznenom djelu, jer ta povreda prava nije kazneno djelo za koje se traži postojanje višeg stupnja kriminalne količine, nego li je to u slučaju ove povrede. Općinsko državno odvjetništvo u Osijeku, KP-DO-364/2023-3, od 6. travnja 2023.

¹² Neovlašteno snimanje bilo je kriminalizirano i temeljem "starog" Kaznenog zakona, zajedno s neovlaštenim prisluškivanjem. Tako je čl. 131. st. 1. definirao navedeno kazneno djelo kao ono koje je počinjeno kriomice i neovlaštenim snimanjem filmski, televizijski, videokamerom ili fotoaparatom (Gavella, 2000, p. 256).

Protiv izvršnog rješenja Agencije žalba nije dopuštena, ali može se pokrenuti upravni spor pred nadležnim upravnim sudom u roku od 30 dana od dana dostave rješenja. U slučaju da je, temeljem izvršnog rješenja Agencije, pred nadležnim općinskim sudom, postavljen zahtjev za naknadu štete, nadležni općinski sud može prekinuti postupak i sačekati da upravni sud o pitanju postojanja povrede prava meritorno odluči.^{13, 14} Naime, ukoliko bi općinski sud o pitanju povrede prava, kao prethodnom pitanju, zauzeo stav u parničnom postupku u kojem odlučuje o naknadi neimovinske štete ne čekajući odluku upravnog suda, izložio bi se opasnosti koju ovakav način odlučivanja sa sobom nosi. Naknadno donesena odluka upravnog suda, o pitanju postojanja povrede prava, ako je po svom sadržaju drukčija od odluke parničnog suda, može predstavljati osnovu za traženje ponavljanja postupka (Triva, 1978, p. 74).¹⁵

5. Koncept neimovinske štete

U odnosu na model odštetne odgovornosti koji dolazi u obzir za primjenu u postupku naknade štete, čl. 146. Preambule OUZP-a određuje da pojam štete treba široko tumačiti s obzirom na sudsku praksu suda koji postupa. Dakle, u odnosu na model odštetne odgovornosti primjenjuje se nacionalno odštetno pravo. U Republici Hrvatskoj, kao načelo odštetnog prava, primjenjuje se model subjektivne odgovornosti kod koje se krivnja štetnika predmnjeva (Klarić, Vedriš, 2006, p. 611). Pri tome se predmnjeva najniži stupanj krivnje – obična nepažnja. Svaki viši stupanj krivnje (namjeru, krajnju nepažnju) oštećenik je dužan dokazati. Štetnik se brani tako da dokaže svoju nekrivnju (Klarić, Vedriš, 2006, p. 610) (npr. da je prilikom ugradnje sustava videonadzora postupao po službenoj dužnosti – što bi predstavljalo razlog isključenja protupravnosti).

U odnosu na identifikaciju subjekata iz odnosa odgovornosti za štetu, tj. oštećenika i štetnika, čl. 82. st. 1. i 4. OUZP-a određuje da svaka osoba koja je pretrpjela materijalnu ili nematerijalnu štetu zbog kršenja Uredbe ima pravo na naknadu od voditelja obrade ili izvršitelja obrade za pretrpljenu štetu. Ako je u istu obradu uključeno više od jednog voditelja obrade odgovornost je solidarna.

U odnosu na vrstu krivnje u ovim slučajevima redovito će se raditi o postupanju štetnika s namjerom.¹⁶ Naime, citirana odredba čl. 31. st. 1. ZPOUZP-a zahtijeva pribavljanje suglasnosti

¹³ Čl. 213. st. 1. Zakona o parničnom postupku ("Službeni list SFRJ", br. 4/77., 36/77., 6/80., 36/80., 43/82., 69/82., 58/84., 74/87., 57/89., 20/90., 27/90., 35/91., "Narodne novine", 53/91., 91/92., 58/93., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05., 02/07., 84/08., 96/08., 123/08., 57/11., 148/11., 25/13., 89/14., 70/19., 80/22., 114/22.; u daljnjem tekstu: ZPP) određuje da će sud prekid postupka odrediti ako je odlučio da sam ne rješava o prethodnom pitanju.

¹⁴ Rješenje prejudicijelnog pitanja predstavlja podlogu na kojoj parnični sud gradi svoju odluku o glavnoj stvari. U tzv. mješovitom sistemu rješavanja prethodnih pitanja, koji se primjenjuje i u Republici Hrvatskoj, ako je nadležni organ već odlučio o prejudicijelnom pitanju kao glavnom, onda je organ pred kojim se to pitanje pojavljuje kao prejudicijelno vezan za odluku nadležnog organa, u granicama u kojima djeluje pravomoćnost donesene odluke. O prejudicijelnom pitanju nenadležni organ može rješavati samo ako nadležni organ o tom pitanju još nije odlučio (Triva, 1978.).

¹⁵ Čl. 421. st. 1. tč. 9. ZPP-a određuje da postupak koji je odlukom suda pravomoćno završen može se na prijedlog stranke ponoviti ako je nadležno tijelo naknadno pravomoćno riješilo prethodno pitanje na kojemu se temelji odluka suda.

¹⁶ Instalacija opreme za videonadzor, odnosno angažman specijalizirane osobe koja će izvršiti ugradnju takvog videonadzora, svakako predstavlja postupanje štetnika s namjerom, odnosno, s voljom i znanjem. Štetnik hoće štetnu radnu i hoće posljedicu, štetu na strani oštećenoga (Klarić, Vedriš, 2006, p. 597).

suvlasnika koji čine najmanje 2/3 suvlasničkih dijelova nekretnine kako bi uspostava videonadzora bila dopuštena. Dakle, u slučaju kada je štetnik propustio pribaviti suglasnost potrebnog broja suvlasnika, radi se o činjenju štete propuštanjem štetnika da poduzme radnju koju je bio dužan izvršiti.

Ukoliko se, u konkretnom slučaju, ipak radi o postupanju štetnika s nepažnjom, treba istaknuti da u obzir dolaze svi stupnjevi nepažnje. Tako čl. 10. st. 1. ZOO-a određuje da je s običnom nepažnjom postupao onaj štetnik koji u svom ponašanju ne upotrijebi onu pažnju koju bi upotrijebio dobar domaćin ili dobar gospodarstvenik. Pri tome, temeljem čl. 1045. st. 2. ZOO-a predmnijeva se obična nepažnja štetnika. Međutim, ovdje treba istaknuti da ako je, u konkretnom slučaju, štetnik osoba u čiju profesionalnu djelatnost spada instalacija različitih sigurnosnih sustava, pa tako i ugradnja videonadzora, tada u obzir dolazi primjena čl. 10. st. 2. ZOO-a koji obvezuje sudionike u obveznim odnosima koji ispunjavaju obveze iz svoje profesionalne djelatnosti da postupaju s povećanom pažnjom, prema pravilima struke i običajima (pažnjom dobrog stručnjaka). Ako takva osoba ne postupi s povećanom pažnjom, tj. pažnjom dobrog stručnjaka, biti će to obična nepažnja. Ne postupi li onako kako bi postupio svaki prosječan stručnjak, riječ je o gruboj nepažnji (Klarić, Vedriš, 2006, p. 599). Takvo postupanje imamo u slučaju kada, na primjer, štetnik ne prilagodi kut snimanja postavljene videonadzorne kamere na način da ista svojim kutom snimanja ne obuhvaća prostor koji čini zajednički dio prostorija nekretnine.^{17, 18}

U obrazloženju Konačnog prijedloga Zakona o obveznim odnosima¹⁹ ističe se da se kao novina u definiciji pojma štete prihvaća objektivna koncepcija neimovinske štete kao povrede prava osobnosti. Neimovinsku štetu čini sama povreda prava osobnosti (Crnić, 2006, p. 23). ZOO u čl. 1100. određuje da će sud, u slučaju povrede prava osobnosti, ako nađe da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade imovinske štete, a i kad nje nema.

Sudeći prema dostupnoj kazuistici iz domaće sudske prakse poseban problem u ovim slučajevima predstavlja određivanje iznosa (visine) naknade neimovinske štete.²⁰

5.1. Visina novčane naknade

Čl. 1100. st. 2. ZOO-a određuje da će pri odlučivanju o visini pravične novčane naknade sud voditi računa o jačini i trajanju povredom izazvanih fizičkih boli, duševnih boli i straha, cilju kojemu služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njezinom naravi i društvenom svrhom.

U parnici na oštećeniku leži teret dokaza da je uslijed štetne radnje pretrpio povredu privatnosti, ali i da težina povrede ovog prava osobnosti i okolnosti pod kojima je do povrede

¹⁷ Agencija za zaštitu osobnih podataka, KLASA: UP/I-041-02/22-08/87, URBROJ: 567-12/14-23-09, od 20. veljače 2023.

¹⁸ Čl. 31. st. 2. ZPOUZP-a određuje da se videonadzorom može obuhvatiti samo pristup ulascima i izlascima iz stambenih zgrada te zajedničke prostorije u stambenim zgradama.

¹⁹ Obrazloženje Konačnog prijedloga Zakona o obveznim odnosima, drugo čitanje, P. Z. E. br. 226, <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=7094> (pristup 26.12.2023.).

²⁰ Ovdje se ponajprije misli na pravičnu novčanu naknadu kao oblik popravljivanja neimovinske štete zbog toga što je to u praksi i najčešći oblik naknade (Crnić, 2013, p. 85).

došlo opravdavaju dosudu naknade štete. Ukoliko se, u konkretnom slučaju, radi o snimanju koje se vrši ponavljano/kontinuirano i ukoliko se radi o kontinuiranom protupravnom korištenju biometrijskih podataka oštećenika, svakako će postojati opravdani razlog za dosuđivanje naknade. Trajanje neovlaštenog video/fotografskog snimanja svakako je od utjecaja na visinu dosuđene naknade.

Također, od utjecaja je i pitanje kolikom broju ljudi je snimka bila dostupna? Radi li se samo o osobi koja je izvršila instalaciju uređaja za snimanje ili je snimka pohranjena i/ili učinjena pristupačnom javnosti? Za određenje pojma javnosti možemo se koristiti odredbom posebnog propisa – Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (“Narodne novine”, br. 111/21.; u daljnjem tekstu: ZAPISP). Tako čl. 5. st. 3. ZAPISP-a definira javnost kao veći broj osoba koje su izvan uobičajenoga užeg kruga osoba usko povezanih rodbinskim ili drugim osobnim vezama. Također, javno korištenje snimke videonadzora može se odrediti primjenom analogije iz odredbi ZAPISP-a, koji u čl. 5. st. 4. uređuje javno korištenje autorskih djela. Tako bi se kao javno korištenje snimke videonadzora moglo definirati svako korištenje snimke koje je pristupačno javnosti ili korištenje snimke u prostoru koji je pristupačan pripadnicima javnosti ili omogućavanje pripadnicima javnosti pristupa snimci s mjesta i u vrijeme koje sami odaberu, bežično ili putem žica (npr. prikazivanje snimke na monitoru koji je vidljiv pripadnicima javnosti, postavljenje snimke na web, na društvene mreže, na streaming servise). Naravno da u takvim slučajevima visina naknade štete ovisi i o broju osoba koje su pristupile snimci videonadzora (npr. temeljem utvrđenog broja pregleda postavljene snimke).²¹ Kao kriterij za određivanje visine naknade štete, u konkretnom slučaju, sudu može poslužiti i okolnost koliko je dugo štetnik čuvao snimku s biometrijskim podacima oštećenika, odnosno koliko dugo je odbijao istu izbrisati, učiniti nedostupnom javnosti i dr.²²

Određivanje visine naknade štete ovisiti će o svim okolnostima konkretnog slučaja. Prije svega o objektivnim elementima koji utječu na ocjenu težine povrede prava osobnosti. Svakako da utvrđenja iz rješenja Agencije, o izricanju i visini upravne novčane kazne, o postupanju voditelja ili izvršitelja obrade s namjerom ili nepažnjom, o radnjama koje su voditelj ili izvršitelj obrade poduzeli kako bi ublažili nastalu štetu, o stupnju odgovornosti voditelja ili izvršitelja obrade uzimajući u obzir tehničke i organizacijske mjere koje su primijenili u vezi uspostavom videonadzora, sud treba uzeti u obzir kao elemente pri određivanju visine naknade nematerijalne štete.²³

²¹ Čl. 28. st. 3. ZPOUZP-a izričito propisuje da prilikom obrade osobnih podataka putem videonadzora (dakle i u slučajevima kada je provođenje obrade biometrijskih podataka putem videonadzora dopušteno) sustav videonadzora mora biti zaštićen od pristupa neovlaštenih osoba.

²² Čl. 29. ZPOUZP-a određuje da se snimke dobivene putem videonadzora (dakle, opet u slučajevima kada je provođenje obrade biometrijskih podataka putem videonadzora dopušteno) mogu čuvati najviše šest mjeseci, osim ako je drugim zakonom propisan duži rok čuvanja ili ako su dokaz u sudskom, upravnom, arbitražnom ili drugom istovrijednom postupku. Ovakvo uređenje ukazuje da zakonodavac smatra da protekom određenog vremena ne postoji više opravdani pravni interes za zadržavanjem videozapisa s biometrijskim podacima osoba čak i u slučajevima kada je njihovo prikupljanje i obrada bilo zakonom dopušteno. Time zadržavanje nezakonito prikupljenih biometrijskih podataka predstavlja i veću povredu prava na privatnost.

²³ Čl. 83. st. 1. i 2. OUZP-a određuje da i izricanje upravnih novčanih kazni, u pogledu kršenja OUZP-a, mora u svakom pojedinačnom slučaju biti učinkovito, proporcionalno i odvraćajuće. Upravne novčane kazne se izriču ovisno o okolnostima svakog pojedinog slučaja. Pri odlučivanju o izricanju upravne novčane kazne i odlučivanju o iznosu te upravne novčane kazne u svakom pojedinom slučaju dužna se pozornost posvećuje sljedećem: prirodi, težini i trajanju kršenja, uzimajući u obzir narav, opseg i svrhu obrade o kojoj je riječ kao i broj ispitanika i razinu štete koju su

Također, pri ocjeni težine povrede prava osobnosti treba uzeti u obzir i subjektivne okolnosti na strani oštećenika od kojih ovisi intenzitet pretrpljene povrede prava na privatnost. Zanimanje, odnosno zvanje, oštećenoga može biti od takvoga utjecaja (radi li se, u konkretnom slučaju, o zaposlenoj osobi ili umirovljeniku, odnosno osobi koja, s obzirom na svoje dnevne obveze, češće prolazi kroz zajedničke dijelove nekretnine izložene videonadzoru?). Radi li se o javnoj ili privatnoj osobi?²⁴ Korištenje biometrijskih podataka i njihovo stavljanje na raspolaganje javnosti može, u konkretnom slučaju, predstavljati težu povredu prava osobnosti uz koju može nastati i imovinska šteta (npr. gubitak angažmana osobe u reklamnim kampanjama i sl.). Smanjenje životnih aktivnosti (osoba je izbjegavala izlaziti iz kuće/stana kako ne bi bila snimana u prolasku kroz zajedničke dijelove nekretnine) također može biti posljedica povrede prava na privatnost uslijed neovlaštenog snimanja videonadzorom. Kod utvrđivanja težine povrede prava osobnosti, npr. intenziteta i stupnja razvoja anksioznosti i sl., sud bi se trebao obratiti za pomoć vještaku koji ima specifična stručna znanja kojima će pomoći sudu da formira mišljenje o ovim okolnostima konkretnog slučaja (Klarić, Vedriš, 2006, p. 591).

5.2. Slobodna ocjena suda

Kod kvantifikacije neimovinske štete, kao posljedice povrede prava na privatnost, sud bi trebao prihvatiti pomoć vještaka izvedenu prema pravilima struke (npr. psihologa, psihijatra). Vještačenje, u pogledu pravne sigurnosti, daje orijentacijske kriterije koji upućuju na težinu povrede prava osobnosti. Neimovinska šteta mora biti specificirana i utvrđena do stupnja vjerojatnosti. Tako odluka suda treba biti izraz egzaktnih pokazatelja koliko je povreda prava na privatnost utjecala na uobičajeno ili predvidivo ponašanje oštećenika u njegovom svakodnevnom životu i aktivnostima, razvoj osjećaja nesigurnosti, anksioznosti i dr. Ukoliko postoji metodologija kojom se može, na znanstveno verificirani način, utvrditi kriterije visine neimovinske štete, u svakom konkretnom slučaju, sud ne bi trebao precjenjivati svoju stručnost i u dvojbi se treba obratiti vještacima određenog profila (Pichler, 2015, p. 20). Izvođenje vještačenja ima prednost u odnosu na slobodnu ocjenu suda, što se nalaz i mišljenje vještaka podvrgavaju diskusiji i kritici na raspravi na kojoj sudjeluju stranke (Triva, 1978, p. 418).

pretrpjeli; ima li kršenje obilježje namjere ili nepažnje; svakoj radnji koju je voditelj obrade ili izvršitelj obrade poduzeo kako bi ublažio štetu koju su pretrpjeli ispitanici; stupnju odgovornosti voditelja obrade ili izvršitelja obrade uzimajući u obzir tehničke i organizacijske mjere koje su primijenili; svim relevantnim prijašnjim kršenjima voditelja obrade ili izvršitelja obrade; stupnju suradnje s nadzornim tijelom kako bi se otklonilo kršenje i ublažili mogući štetni učinci tog kršenja; kategorijama osobnih podataka na koje kršenje utječe; načinu na koji je nadzorno tijelo doznalo za kršenje, osobito je li i u kojoj mjeri voditelj obrade ili izvršitelj obrade izvijestio o kršenju; ako su protiv dotičnog voditelja obrade ili izvršitelja obrade u vezi s istim predmetom prethodno već izrečene mjere; svim ostalim otegotnim ili olakotnim čimbenicima koji su primjenjivi na okolnosti slučaja, kao što su financijska dobit ostvarena kršenjem ili gubici izbjegnuti, izravno ili neizravno, tim kršenjem.

²⁴ Javne osobe čine glumci, sportaši, pjevači, kulturni djelatnici, gospodarstvenici i druge osobe iz različitih djelatnosti, poznate u široj društvenoj zajednici i uključene u pojedina društvena zbivanja. Ovim osobama profesionalni uspjeh u značajnoj mjeri ovisi o percepciji javnosti, one sudjeluju u javnom životu i utječu na mišljenja i ponašanja drugih. Privatne osobe predstavljaju ostali građani (Alaburić, 2006, p. 32-33).

6. Zaključak

Jedan od uzroka raširene prakse postavljanja uređaja za videonadzor na zajedničkim dijelovima nekretnina, bez straha od odgovornosti i izvan institucija građanskog društva, sigurno je i nedostatak praktičnih iskustava hrvatskih sudova u odlučivanju o zahtjevima za popravljjanje neimovinske štete zbog povrede prava na privatnost. Zakonodavac je predvidio opasnost od povrede prava na privatnost neovlaštenim snimanjem, te je isto zapriječio kaznenim djelom "Neovlaštenog slikovnog snimanja." Međutim, navedeno kazneno djelo odnosi se na stambeni prostor ili prostor posebno zaštićen od pogleda, a ne na zajedničke prostorije u stambenim zgradama. Zbog toga neovlaštena uspostava videonadzora, u stambenim odnosno poslovno-stambenim zgradama, ne predstavlja činjenični supstrat kaznenog djela "Neovlaštenog slikovnog snimanja." Tako neće postojati koincidencija kaznenog i građanskog delikta u ovim slučajevima. Javnopravnu zaštitu prava osobnosti, u tom smislu, pružaju samo odredbe OUZP-a i ZPOUZP-a. Zbog toga rješenje Agencije za zaštitu osobnih podataka, kojim je utvrđeno postojanje povrede biometrijskih podataka pojedinca, predstavlja rješenje prejudicijelnog (prethodnog) pitanja u eventualnom parničnom postupku za naknadu štete zbog povrede prava osobnosti.

Obrada osobnih podataka putem videonadzora može se provoditi samo u svrhu koja je nužna i opravdana za zaštitu osoba i imovine, ako ne prevladavaju interesi ispitanika koji su u suprotnosti s obradom podataka putem videonadzora. Uspostava videonadzora u stambenim, odnosno poslovno-stambenim, zgradama predstavlja posao izvanredne uprave stvarju u suvlasništvu. U tom smislu, ZPOUZP predstavlja *lex specialis* u odnosu na ZV i za donošenje odluke o uspostavi videonadzora traži suglasnost suvlasnika koji čine najmanje 2/3 suvlasničkih dijelova nekretnine.

Važno je postojanje jasnih kriterija kojima će se voditi sudovi prilikom određivanja visine naknade štete koja je za oštećenoga nastupila uslijed neovlaštenog prikupljanja biometrijskih podataka putem videonadzora u zajedničkim prostorijama u stambenim zgradama. Upravo u ovakvim sudskim postupcima, kod pitanja kvantifikacije štete, odlučivanje suda prema slobodnoj ocjeni kao moguću posljedicu može imati pravnu nesigurnost i nejednakost pred zakonom. Zbog toga je potrebno provođenjem vještačenja dati orijentacijske kriterije koji upućuju na težinu povrede prava osobnosti koja je počinjena.

Zaključci izneseni u ovom radu postići će svoju svrhu potaknu li na istraživanje i traženje odgovora na pitanja koja su otvorena. U tom smislu, pravna teorija i praksa istaknutu problematiku trebaju regulirati s ciljem inauguracije pravne sigurnosti i zaštite divergentnih interesa društva i pojedinaca.

LITERATURA

1. Alaburić, V. (2006). Povreda prava osobnosti informacijama u medijima. U: Klarić, P. ur. *Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti*. izd. Narodne novine: Zagreb, 1-72.
2. Agencija za zaštitu osobnih podataka, KLASA: UP/I-041-02/22-08/87, URBROJ: 567-12/14-23-09, od 20. veljače 2023.

3. Crnić, I. (2006). *Zakon o obveznim odnosima, Napomene, komentari, sudska praksa i prilozi*. Zagreb: Organizator.
4. Crnić, I. (2013). *Utvrđivanje iznosa novčane naknade neimovinske štete*. Zagreb: Organizator.
5. (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN, Međunarodni ugovori 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17.
6. EUR-Lex, 2016. *Opća uredba o zaštiti podataka*. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32016R0679>[pristupljeno 24.11.2023.]
7. Gavella, N. (2000). *Osobna prava, I. dio*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
8. Gavella, N. (2006). Povreda prava na privatnost, posebno na vlastiti lik, glas, osobne zapise i pisma. U: Klarić, P. ur. *Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti*. izd. Narodne novine: Zagreb, 73-134.
9. Gavella, N., Josipović, T., Gliha, I., Belaj, V., Stipković, Z. (2007). *Stvarno pravo*. Zagreb: Narodne novine.
10. Hrvatski Sabor, 2005. *Obrazloženje Konačnog prijedloga Zakona o obveznim odnosima, drugo čitanje, P. Z. E. br. 226*. Dostupno na: <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=7094> [pristupljeno 26.12.2023.]
11. Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23.
12. Klarić, P., Vedriš, M. (2006). *Građansko pravo*. Zagreb: Narodne novine.
13. Općinsko državno odvjetništvo u Osijeku, KP-DO-364/2023-3, od 6. travnja 2023.
14. Pichler, D. (2015). Problematika opsega naknade neimovinske štete zbog povrede poslovnog ugleda pravne osobe javnog prava. *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku*, 9 (3-4), 7-23.
15. Radmilović, Ž. (2008). Biometrijska identifikacija. *Policija i sigurnost*, 17(3-4), 159-180.
16. Triva, S. (1978). *Građansko parnično procesno pravo*. Zagreb: Narodne novine.
17. Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.
18. Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, NN 111/21.
19. Zakon o obveznim odnosima, NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22.
20. Zakon o parničnom postupku, Službeni list SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22.
21. Zakon o provedbi Opće uredbе o zaštiti podataka, NN 42/18.
22. Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, NN 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, 81/15, 94/17.

Summary

LIABILITY FOR DAMAGE BASED ON THE PROCESSING OF BIOMETRIC DATA THROUGH VIDEO SURVEILLANCE OF RESIDENTIAL BUILDINGS AGAINST THE PROVISIONS OF THE GENERAL DATA PROTECTION REGULATION IMPLEMENTATION ACT

A special group of personal data is represented by biometric data. The protection of this data, in the Republic of Croatia, is provided by the General Data Protection Regulation and the General Data Protection Regulation Implementation Act. The right to one's own figure is manifested through the biometric data of a certain person and represents a separate personality right. The right to one's own figure can be violated by the unauthorized use of biometric data of the injured party, or, nowadays, by the frequent processing of personal data through video surveillance. The subject of the article is liability for non-property damage arising from the processing of biometric data through video surveillance of residential buildings, for private purposes, contrary to the provisions of the General Data Protection Regulation and the General Data Protection Regulation Implementation Act. The paper explores the assumptions of the liability of the injurer in the procedure for compensation for damages due to the violation of the personality rights, the criteria by which the court will be guided when determining the amount of compensation for damages and determining the extent of the damage caused to the injured party as a result of the unauthorized collection of personal data through video surveillance. The paper will try to provide guidelines for the regulation of these issues in a way that will satisfy the general, political interests and legal interests of the holders of personality rights.

Keywords: *damage; personality rights; biometric data; video surveillance; privacy.*

